

Een schooluniform

Neem een foto van een willekeurige Britse schoolklas en wat zie je? Een klas vol kinderen die allemaal hetzelfde uniform dragen, al dan niet getooid met een trotse school badge. Ik moet er niet aan denken! Maar laten we het wetenschappelijk aanpakken. Waarom moeten alle leerlingen van Onze School (OS) hetzelfde uniform dragen? Een uniform manipuleert Uiterlijke Verschillen (UV). De functie van een uniform is vijfledig:

1. Minimalisering van de UV tussen de OS-leerlingen.
2. Minimalisering van de UV van OS-leerlingen t.o.v. een ideale OS-leerling.
3. Maximalisering van de UV tussen OS-leerlingen en OS-personeel.
4. Maximalisering van de UV tussen de OS-leerling 'on duty' en 'off duty'.
5. Maximalisering van de UV tussen OS-leerlingen en niet-OS leerlingen.

1. Waarom zou men de Uiterlijke Verschillen tussen de OS-leerlingen willen minimaliseren?

- 1.1 Men wil de OS-leerlingen het vertrouwen geven dat ze *gelijk behandeld worden* door het OS-personeel, dus dat ze niet worden voorgetrokken of achtergesteld op grond van hun uiterlijk of op grond van uiterlijke tekenen die wijzen op welstand, afkomst, geslacht, etc.
- 1.2 Men wil bevorderen dat OS-leerlingen *elkaar gelijk behandelen*, elkaar niet discrimineren op grond van hun uiterlijk of op grond van uiterlijke tekenen, en elkaar in goed kameraadschap bejegenen (of op een manier zoals broeders en zusters betaamt).
- 1.3 Men wil voorkomen dat OS-leerlingen *eigen uiterlijk manipuleren* (en in dat opzicht tegen elkaar opbieden en zichzelf op kosten jagen) met het doel voorkeursbehandeling van OS-personeel of van (sommige) OS-leerlingen uit te lokken of achterstelling tegen te gaan.
- 1.4 Men wil tegengaan dat OS-leerlingen zich door *binnen- of buitenschoolse groepsdruk* gedwongen voelen zich in hun uiterlijk te conformeren aan subculturele normen, waardoor het streven naar gelijke behandeling (1.1, 1.2, 1.3) gefrustreerd zou worden.
- 1.5 Men wil bevorderen dat OS-leerlingen hun competitiebehoefte (of hun behoefte zich van anderen te onderscheiden) niet in uiterlijkheden maar in leer-, kunst- en sportprestaties tot uitdrukking brengen.

Maar anderzijds heeft dat wellicht tot gevolg ...

- 1.6 dat OS-leerlingen belemmerd worden in hun streven door Uiterlijke Verschillen hun eigen identiteit tot uitdrukking te brengen; en
- 1.7 dat OS-leerlingen belemmerd worden in hun streven uiterlijke verschillen die gelijke behandeling in de weg staan, te camoufleren of corrigeren.

2. Waarom zou men alle OS-leerlingen opleggen dat ze zich zoveel mogelijk aan het uiterlijk van een ideale OS-leerling conformeren? Aan welke norm-leerling denkt men dan?

- 2.1 Wil men gelijke kansen bieden en wil men daarom een eenvoudig uniform dat betaalbaar is voor leerlingen uit achterstandsgroepen? Of wil men de prijs en uitvoering van het uniform daarentegen afstemmen op de draagkracht en smaak van Ons Soort Mensen?
- 2.2 Men wil dat de OS-leerlingen *correct gekleed* gaan; de school rekent het tot haar vormende taak dat zij zich in hun uiterlijk leren conformeren aan de maatschappelijke eisen en verwachtingen; bovendien moet het uniform de goede reputatie van de school weerspiegelen en ondersteunen.
- 2.3 Het uniform en de sportkleding *moeten functioneel zijn* voor de taken en prestaties die op school geleverd dienen te worden. Ze zijn dus afgestemd op de behoeften van een taak- en prestatiegerichte norm-leerling.
- 2.4 De ideale leerling is studieus en toont zich in zijn of haar uniform *wars van glamour, flirt en seksuele uitdaging*, opdat leerlingen elkaar niet afleiden van hun taken (en opdat OS-personeel evenmin wordt afgeleid van zijn taken).
- 2.5 De ideale leerling is *gedisciplineerd*, volgt het aangeboden programma en respecteert de normen en waarden van de school. Het schooluniform symboliseert de plicht en de belofte zich naar dat ideaal te voegen.

Maar anderzijds heeft dat wellicht tot gevolg ...

- 2.6 dat OS-leerlingen belemmerd worden afstand nemen van vanzelfsprekendheden, zich kritisch een eigen oordeel te vormen, zich af te zetten tegen de gevestigde orde; en
- 2.7 dat potentiële leerlingen worden afgeschrikt die niet gediend zijn van het etiket dat gerepresenteerd wordt door het desbetreffende schooluniform; het schooluniform kan dus tot homogenisering van de leerlingpopulatie en tot maatschappelijke segregatie tussen scholen leiden.

3. Waarom zou men de Uiterlijke Verschillen tussen OS-leerlingen en OS-personeel willen maximaliseren?

- 3.1 Men wil afstand scheppen tussen OS-leerlingen en OS-personeel om daarmee de gezagspositie van het OS-personeel te vestigen en bevestigen.
- 3.2 Het schooluniform symboliseert dat de machtspositie van het OS-personeel en de machtsverhoudingen tussen OS-leerlingen en OS-personeel van andere orde zijn dan die in de normale maatschappij. De rechten die mensen/burgers in de normale maatschappij toekomen (en de plichten die voor leden van het OS-personeel zouden gelden als ze normale medemensen en medeburgers waren), worden buiten werking gesteld.
- 3.3 Het is voor alle betrokkenen in één oogopslag (en ook op grotere afstand) duidelijk of iemand tot de OS-leerlingen dan wel tot het OS-personeel behoort en dus welke rolverwachtingen op hem of haar van toepassing zijn.
- 3.4 De school rekent het tot haar vormende taak dat OS-leerlingen leren dat ze solidair met elkaar behoren te zijn en door saamhorigheid, teamgeest en zelfbestuur hun eigen boontjes moeten doppen.

Maar anderzijds heeft dat wellicht tot gevolg ...

- 3.5 dat er onduidelijkheid kan ontstaan over de rechten van de leerlingen en de bevoegdheden van het OS-personeel, en dat OS-personeel in de verleiding is zijn macht te misbruiken;
- 3.6 dat de OS-leerlingen (de gevangenen) een eigen subcultuur ontwikkelen die diametraal afwijkt van de schoolcultuur die de schoolleiding (de gevangenisdirectie) ingang wil doen vinden; en
- 3.7 dat vrij baan wordt gegeven aan ongewenste machtsuitoefening tussen de OS-leerlingen onderling.

4. Waarom zou men de Uiterlijke Verschillen tussen de OS-leerling 'on duty' en 'off duty' willen maximaliseren?

- 4.1 Men wil dat de disciplinerende werking van het schooluniform zich over de hele schooldag uitstrekt, te beginnen op het moment dat hij of zij zich 's morgens aankleedt (geen lange deliberaties over wat je vandaag weer eens mag/moet/wilt aantrekken), gedurende de reis naar en van school en tijdens de pauzes en tussenuren.
- 4.2 Ook zijn spijbelaars gemakkelijker identificeerbaar in de publieke ruimte.

Maar anderzijds heeft dat wellicht tot gevolg ...

- 4.3 dat de school een Totale Institutie wordt die vele levensgebieden van de leerlingen usurpeert en die hen belemmert tussen de onderscheiden levensgebieden te differentiëren in de identiteiten die zij daarbinnen willen aannemen.

5. Waarom zou men de Uiterlijke Verschillen tussen OS-leerlingen en niet-OS leerlingen willen maximaliseren?

- 5.1 Men wil voorkomen dat niet-OS leerlingen ongeoorloofd de schoolgebouwen en -terreinen indringen.
- 5.2 Men wil bevorderen dat de OS-leerlingen loyaliteit jegens (en trots op) de eigen school ontwikkelen, een gevoel erbij te horen, een *esprit de corps*, een streven om bij te dragen aan de goede naam van de school (onder meer door het leveren van goede schoolprestaties en - later - door actieve participatie aan de alumnivereniging).
- 5.3 Men wil een competitiegeest aanwakkeren, zodanig dat de eigen school beter uit de bus komt dan andere scholen: in reputatie, wervingskracht op potentiële leerlingen, maatschappelijk succes van gediplomeerden, etc.

Maar anderzijds heeft dat wellicht tot gevolg ...

- 5.4 dat leerlingen niet alleen *ingroup* loyaliteit jegens de eigen school maar ook vijandigheid jegens de *outgroup* (de andere scholen) ontwikkelen, wat eventueel kwalijke vormen kan aannemen; en
- 5.5 dat de netwerkvorming van de *ingroup* tot discriminatie en uitsluiting kan leiden van diegenen die niet tot het netwerk behoren (vriendjespolitiek).

Hoe kom ik er zo bij om vandaag over de voors en tegens van schooluniformen te schrijven? De aanleiding was een berichtje over een Britse basisschool, waar het de leerlingen verboden is elkaar Valentijnskaarten te sturen. Ik heb me daar nooit aan bezondigd, maar ik vermoed dat zo'n verbod heel goed past in een beleid dat ook schooluniformen voorschrijft. Vandaar mijn analyse.

Wes Holleman

weblog onderwijs 12-2-2010

<http://www.onderwijsethiek.nl>